

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadieninis priedas

2001 m. sausio 6 d.

Nr. 4 (1)

Saturday supplement January 6, 2001

No.4 (1)

Žiemiškai... K. Ambrozaičio nuotrauka.

Leonardas Andriekus

ŽIEMOS AGONIJA

Kaip Tu gali pakelti, Viešpatie,
Apnuogintų beržynų drebuli,
Vasario vėpūtinę našta,
Sušalusį upelių dusulį —
Kaip Tu gali iškelti jų
Ir savo nukryžiuotą?

Medeliai prašo vėtrą sėnarių nelaužyti,
Dirva maldauja gelbet rugio želmenį,
Upokšniai ledą perskelia atodūsiais,
Tik Tu nebešauki:
Kodėl mane apleidai, Teve,
Kaip mirdamas Golgotoje.

Čia ne Golgotos kalnas — šiaurės lygumos,
Ne smėlio tuščios dykvietės —
Vaiduoklių apgyventos daubos,
Čia artimesnis mums esi
Žiemos agonijoj,
Negu tenai — Giesmių giesmėj.

Henrikas Radauskas

ŽIEMOS PASAKA

Įspėk, kas kvepia? Neįspėjai.
Lelijos? Liepos? Vėjai? Ne.
Taip kvepia princas ir kirpėjai,
Taip kvepia vakaras sapne.

Žiūrėk: linija pro stiklą
Praėjo posūkiu tyliai,
Rami šviesa pro švelnią miglą
Čiurlena pieno upeliu.

Žiūrėk: sninga, sninga, sninga.
Žiūrėk: baltas sodas minga.
Nugrimzdo žemė praeity.
Įspėk, kas eina? Neįspėjai:
Ateina princas ir kirpėjai,
Balti karaliai ir kepejai,
Ir šlama medžiai apsnigti.

ŽIEMOS DAINA

Sūkuriuotom gelėm, pasiklydusiais paukščiais,
Nepaeinančiais, griūnančiais sniego kalnais
Apsitverė žiema, — neįžiūrimais aukščiais,
Nepagaunamais, alpstančiais tonais švelniais.

O eilėraštinis gimta — kaip vėjas — iš nieko
Ir skambėdamas bėga pusnį neramus,
Bet negali daina prasimušti pro sniegą
Ir sugrįžta — kaip vėjas — į savo namus.

Alfonsas Tyruolis

ŽIEMĄ ŠILE

Šarmotas ir žvarbus žiemys,
Atskriejęs pamiškės baru,
Nužėrė šilą pusnį,
Ir medžiai spindi sidabru.

O jau nerasi tų pėdų,
Kurias išmynęs čia buvai
Šviesiu pavasario metu,
Kai sklėdėsi burtai ir žavai.

Čia taip ramu, čia taip tylu.
Ir klausiu brisdamas šilu:
Ar dar pražysi man, žibut?

Ar būsiu nuo tavęs toli,
Sunkiam svečios dienos kely?
Ne man žydėti tu gal būt...

PŪGA

Lediniai vėjai veidą nykiai čaižo
Ir ūkavia keistais garsais aplinkui.
O be namų žengiu pro šelsmą gaižų,
Pro nežinią, kurioj jie nykiai dingo.

Bevilčiai sūkuriuotas mano kelias.
Aš juodas taškas dangoje baltojoj.
Dar neseniai čia buvo pievos žalios
Ir saulė dieną šviesiąją bylojo.

Naktis nyki tamsa mane aptieja.
Visi daiktai it jūroje nuskęsta.
Dėl ko į naktį man išeit reikėjo —
Į naktį, kai jau žiburiai užgesa?

Ar kad žvarbiajam šaltijje ir pūgoj
Baltų pusnyj užgestų man gyvybė,
Ar kad, nakties nės šalčio nepabūgus,
Išnirtų į erdves, kur žvaigždės žiba?

Janina Degutytė

ŽIEMOS FRAGMENTAS

Per aukštus medžius
sniegas putojantis driekias.
(Ką sapnuoja gyvašaknės?)
Laikau savo rūpestį —
Juodą kasdienę riekę.
Medus ir ašakas.

Nuo gruodžio sauletekio,
šviesos ir ledo tiltais atbėgusio,
apmiriau. Ateisiu
į savo kasdienybės
apvalų dvyliką mėnesį —
kai vasara į vaisių.

SAUSIS

Jau toli spalvoti vasaros sodai.
Jau seniai išblėso raudonos šermukšnių pašvaistės.
Žaisti prisiminimais užtenka. Ant rankų
paimk tą laukinį žvėriškį — savo likimą
ir pasakyk jam, kad vis tiek,
kas bebūtų, jis tavo.
Pasišildyk abu prie geležinių vamzdžių.
(Širdis pasiilgo gyvos —
raudonos mėlynos geltonos
ugnies. Neliesk šio ilgesio.)
Pildosi viskas iš ledo,
kas palinkėta buvo prie lopšio.
Kietai sukandi dantis. Akys sausos.
Sausis.

Stasė Vanagaitė

SNINGA

Jau uždengė gatves
Baltų žvaigždžių drobės,
O sninga vis,
O sninga vis...

Tik aš regiu:
Ant avilių žvaigždes krenta...
Tokia gili mana brydė
Per sodą — baltą, šventą.

Ir aš matau:
Ne šį, Čikagos sniegą,
Anas, išmintas pėdas,
Kur aviliuos biteles miega...

Lietuvių meno ansamblis „Dainava“ su dirigentu-vadovu muz. Darium Polikaičiu (1 eil. viduryje).

Ir šviesa, ir tiesa

Iš žilos senovės padavimo eilutėmis kalba mums senovės lietuvių išmintis.

Seniai seniai buvo kalnas. Kalno viršūnėje ryškiai visiems švietė Laimės žiburys. Kalnas — aukštas, status, neįkopiamas. Žiburys — šviesus, skaitus ir toks patrauklus. Švietė jis visiems aplinkui, žadino nenumaldomą norą siekti laimės bei, prie jos šiltojo židinio prisiglaudus, amžinai ramybeje užsnūsti palaimą nešančių taikių miegų. Švietė žiburys amžinai, net aršiausios audros metu ar tamsiausios nakties debesims žemę apsupus, kiekvienas žmogus gerai išsižiūrėjęs galėjo matyti jo spindulius. Pakelia, budavo, galvą nuo pilkos šaltos žemės ir suplazda apšviesto širdis nauja gyvybės srove, sušyla sušvelnėja apledėjusios mintys galvoje ir jausmai krūtineje vėl užsidega jaunatviška liepsna.

Lipo rinktiniai jaunikačiai vienas po kito į kalną. Pavieniui lipo, poromis lipo, lipo būriais ir kiekvienas tikėjosi, žiburį pasiekęs, jį nuo neįkopiomo kalno į savo kaimą savo broliam ir seserim parnešti. Šitokiomis svajonėmis amžius gyveno pakalnių žmonės, o žiburys vis liko neprieinamas metų metais, kol vieną dieną drąsiausias, sumaniausias ir stipriausias berniukas pagaliau pasiekė kalno viršūnę! Įkopus, begalinio džiaugsmo bei šviesos apakintas, čiupo žiburį ir pasileido kalnu žemyn — namo! Bet, jaunėliui nepastebint, žiburys ėmė blėsti, jam sparčiai apacion besileidžiant. Liepsna geso tol, kol, pagaliau pasiekus namus, visiškai pranyko užėjusios nakties nasruose!

Pasaka baigta, o kokia tragiška jos pabaiga. Amžinai užgeso laimė! Mūsų laimė — tai ne istorijos dokumentas, o tik senolių išmintis surinkta padavime. Aukštajame kalne degęs švyturys — tai tik taiklus palyginimas perduodantis mums laimės esmę, kaip ji buvo jų suprata. Ne žiburyje jų laimės esmė. Ją sukuria ir palaiko į tą žiburį savo dvasinės akis nukreipusių širdys. Todėl ir negalima nei tokio žiburio pasiekti, nei amžinos laimės prie jo židinio susikurti! Laimė — ne žiburio ugnyje ir pats žiburys ne kažinkokiam palaimintosios Atlantidos kaime. Laimė — tai kiekvieno mūsų sąmoningas apsisprendimas siekimui idealo šviesos.

Prieš dešimt metų keturiol-

ka mūsų brolių ir sesių tragiškai žuvo kopdami į laimės kalną. Tūkstantis devyni šimtai devyniasdešimt pirmųjų sausio tryliktoji — tai paskutinis ryškus šlovingas įrašas Lietuvos istorijos dienoraštyje. Nuo Saulės mūšio, per Žalgirį, per Pilėnų aukas, per sukilimus prieš carą, per knygnešius ašaras, prakaitą ir kraują, per nepriklausomybės kovas, per partizanų veda vingiuotas aukų kelias link sausio 13-ios. Tą dieną prie televizijos bokšto jie paliko šį pasaulį, siekdami laimės laisvės idealo pavidalu.

Šiai dienai paminėti LMA „Dainava“ kviečia visus į religinį koncertą „Ir šviesa, ir tiesa“ Švč. Mergelės Marijos Gimimo bažnyčioje. Pirmasis Lietuvos istorikas, Motiejus Strykovskis, teigia jog „šlovė verti žygiai be istorijos liudijimo lyg apniukusioje naktijje slypi, amžių glūdumoje painiojami, o iš jų palikuonys galetų sau imti dorybių pavyzdį“. Taigi pirmiausia šiuo įvykiu ruošėjai siekia išreikšti išeivijos, kaip tautos dalies, sąmoningą istorijos liudijimo ir pasisavinimo veiksmą. Ne užtenka istorijos ryškimis raidėmis, balsiais garsais bei spalvingais vaizdais užrašyti — istoriją padarome prasmingą tik tada, kai ji gyvai pasirodo savosios tautos gyslomis, kai gyvename ja kasdienybėje. Nepasisavinta istorija palieka bedvasių, pūvančių antkapų apleistose kapinėse, kurios jau niekam neberūpi ir gal niekada neberūpės. Atiduodami pagarbos dooklę žuvusiems ir aukai, kurią jie padėjo ant laisvės aukuro, įprasminame jų žygį, išlaikydami aukštai iškeltą idealo vėliavą. Patys žuvusieji amžinai gyvuoja ateityje ir iškvepia kartų kartas kilniems darbams.

Bet ne vien istorijai, tautai ir pasiaukojusiems istorinis liudijimas yra svarbus. Kiekvienas iš mūsų, liudininkų, be istorijos esame tik dulkės buvę plynlaukiuose. Kas gi tie mano ar Jono nugyventi penkiasdešimt ar net šimtas žemiškų metų, kai pastatai juos šalia žmogaus ir viso jo pasaulio vystymosi, išsistomis dešimtimis tūkstančių metų vagono visatos neišmantuojamas erdves. Savaiame ir patys iš savęs kiekvienas iš mūsų esame ne daug daugiau kaip mažas niekelis. Užtai stodami petis į petį su Gediminu, Vytautu Didžiuoju ar Tautos tarybos nariais kaip savo bro-

lais ir seserimis peržengiam asmenines būties ribas ir išskleidžiam dvasinius sparnus visos žmonijos istorinėje padangėje. „Kad asmuo turėtų istoriją, reikia, kad jis turėtų istorinę sąmonę“, — perspėja Antanas Maceina. „Ir šviesa, ir tiesa“ — tai proga naujai apsiprausti savo pačių garbingos istorijos upelyje ir gaubtis tautos istorijos atklode ir kilti naujiems darbams.

Dirigentas ir „Dainavos“ muzikinis vadovas Darius Polikaitis bei jo bendramintis koncerto apipavidalintojas Vytautas Čuplinskas šį įvykį pagimdė ir išaugino, turedami mintyje gilą religinę prasmę. Pirmą pirmiausia, žmoniškąsias mirties pergyvenimas pats savaime yra vienas kertinių religinės būties reiškinų. Būtent susidūrus akis į akį su pasaulinės kūniškosios gyvyties pabaiga, aiškiau ir opiiau negu bet kur kitur išskyla klausimai apie dvasinį žmogaus pradą ir bendrąją gyvenimo prasmę. Kiekviena pasaulio religija siekia savaip įamžinti žmogaus sielą ir prateisti nuskintąją kūno gyvybę mirties akivaizdoje. Mirties įprasminimas ir net pats mirties pergyvenimas yra vien žmogiškosios sąmonės reiškiniai. Juk tik žmonės laidoja mirusiuosius ir apskritai elgiasi su jais kitaip, nei su visais kitais negyvosios gamtos daiktais. Tik žmogus save suvokia kaip dvasinę kūniškumą pranokusią būtybę ir siekia tam pradi amžinybės.

Tuo patiu ir išeivijos lietuviai — tai iš esmės katalikiška bendruomenė. „Amžina atilsį duok mirusiems. Viešpatie ir amžinoji šviesa jiems tešviečia“, — tai krikščionio per amžius giedota giesmė ir gilus papročius turintis atsisveikinimo su mirusiaisiais bei jų pagerbimo būdas. Susibūrimas Marquette Parko bažnyčioje artėjančią sausio 14-ąją — tai proga atlikti savo krikščioniškąją pareigą ir gyvai išreikšti savo tikėjimą tikinčiųjų bendruomenės ir Dievo akivaizdoje.

Pagrindinė koncerto grandis — septynių dalių John Rutter „Requiem“, „Requiem“, kaip muzikinis kūrinys, turi ilgą istoriją. Nuo seno tai giesmė ir laidotuvių mišių sudėtinė dalis. Pats žodis reiškia ramybės ir atilsio atstatymą. Velgi, be rodo neatsitiktinai, mirties giesmė net žodine sandara rišasi su žodžiu religija.

Nukelta į 2 psl.

Dail. Vytautas Ignas užkariavo Vyriausybės rūmus

Jau beveik trys mėnesiai kaip Vytauto Igno kūryba gali gėrėtis ne vien vyriausybės kabineto nariai ir šių rūmų darbuotojai, bet ir aukšto rango svečiai, kuriuos pasitinka V. Igno grafika, o, susidomėjus ja, galima specialiai užsukti į erdvią tapybos kūrinių ekspoziciją.

Vyriausybės rūmuose rengiamos tik istoriškai reikšmingos arba žymiausių menininkų parodos. Pirmoji buvo skirta nepriklausomybės atgavimui. Joje dabartis buvo rodoma istorinėje perspektyvoje. Čia buvo eksponuotos meninės fotografijos, įamžinusios reikšmingiausius dabarties įvykius: Sąjūdžio judėjimą ir Baltijos kelią. Nepriklausomybės mitingų dvasią ir Gedimino paminklo atidengimą bei kita. O šalia — pirmieji prieškarinės Lietuvos gyvavimo dešimtmečių istoriniai kadrai iš archyvo, nepriklausomos Lietuvos ministrai pirmininkai ir prezidentai. Vėliau šie atrinkti kadrai buvo panaudoti leidinyje *Lietuvos ministrai pirmininkai*.

Toliau šią idėją tęsė šiuolaikinio fotomeno parodos: V. Ylevičiaus kūrinių, skelbė meilę Lietuvai, jos gamtai, žmonėms ir kultūrai ir dvi — M. Sakalausko meninės fotografijos: viena jų skirta Lietuvos architektūros restauruotiems paminklams, o kita — „Lietuvos kryžiai, koplytėlės ir koplytšaltiniai“. Prie šio tipo parodų galėtų būti priskirti ir ekspozicija „Lietuvos nacionaliniai parkai“ (Žemaitijos, Aukštaitijos, Dzūkijos, Kuršių Nerijos ir Trakų), kurių įdomiausias kadras su meile užfiksavo keli fotomenininkai.

Dailės ekspozicijų pradžia skelbė Vyriausybės meno premijų laureatų kūrinių paroda. Tai grupinė V. Kalinausko, L. Gutausko ir G. L. Baginskienės geriausių pastarųjų metų darbų ir personalinės — tapytojos J. Čeičytės ir monumentalistės N. Vilutytės. Taip palaipsniui buvo įsitikinta, kurios erdvės geriausiai tinka grafikai, o kurios — tapybai. Pradėtos rengti iškilniausios Lietuvos grafikų parodos.

Vytauto Igno paroda įsiliejo į šių solidžių ekspozicijų gretas. Tai buvo pirmoji išeivijos dailininko paroda Lietuvos Respublikos Vyriausybės rūmuose ir pirmoji, į kurią pusę eksponatų buvo deponuota iš mokytojų. Tai suteikė galimybę atrinkti į ją įdomiausius kūrinius iš tų, kurie yra Lietuvoje (muziejuje ir B. Klei-

Dail. Vytautas Ignas.

zaite-Vasaris kolekciijoje). Ši aplinkybė leidžia teigti, kad Lietuvos mastu paroda tapo esminiu etapu V. Igno kūrybos pažinime. Tačiau negalime jos pavadinti retrospektyvine, nes joje nėra dailininko ankstyvojo periodo ekspresionistinių tapybos paveikslų, kurie yra JAV (dailininko namuose ir privačioje kolekciijoje) ir apie kuriuos žinome tik iš nuotraukų.

Šiandien svarbiausias klausimas, į kurį norėtume gauti atsakymą — ką reiškia mums V. Igno kūryba? Mums, gyvenantiems Lietuvoje, praėjusiems kitą gyvenimo kelią ir patyrusiems kitokį likimo išbandymą.

Iš pirmojo žvilgsnio aišku, kad, jei nebūtų V. Petravičiaus, vargu ar turėtume gauti atsakymą — ką reiškia mums V. Igno kūryba? Vadinasi, ką išsivežė V. Petravičius iš Lietuvos, iš Kauno meno mokyklos, iš lietuviško kaimo ir Paryžiaus meninės aplinkos sintezės, vis tik suvaidino lemiamą vaidmenį Vytauto Igno kūrybos brendimui. Visos kitos patirtos įtakos, tai tik laiko sąnašos, iš kurių atsisiėjo tai, kas svarbiausia ir kas brangiausia jo širdžiai. Tad, pažvelgus iš atstumo, V. Igno ekspresionistinis periodas, kurio metu buvo sukurta nemažai meniškų darbų, išsivynius amerikiečių naujojo regionalizmo ir vokiečių naujojo daiktinumo pamokas — tai tik mažos stotelės ilgame išėjimo kelyje, kuris baigėsi savitos pasaulėjautos bei savos, labai lietuviško stiliaus suvaidinimu. Ir ši paroda supa-

žindina mus su tuo V. Ignu.

Kūrinių rodo, kad jų autorius yra ypatingos jautrios prigimties. Todėl neverta ieškoti kūrybos pastovumo ir kūrinių meninio lygiavertiškumo. Jis gali būti nuostabiai talentingas ir gali būti atspalaidavęs palaimintojo būsenoje, hedonistas, nekeliantis sau didesnių reikalavimų. Tokia jo natūra. Ir mes turime jį vertinti už jo geriausius darbus, už jo meninius pasiekimus, už tai, ką gali jis ir negali niekas kitas. O gali jis daug. Žiūrėdamas į jo tapybą, prisimeni mūsų literatūros kritikų pasakytus žodžius, kad lietuviai, tai prakeikta lyrikų tauta. Jo paveikslų poetiškumas, lyrinio jausmo giluma tokia pagaujanti ir taip jaudinanti kaip reta, ypač prisiminus tuos, kurie sėmėsi įkvėpimo ir išminties iš gaivaus liaudies meno šaltinio. Ir nėra dramų, nėra širdį draskančių minčių. Bet nėra ir idilijos. Tai veikiau supuotinti vaikystės prisiminimai, panašiai kaip M. Šagalo kūriniuose. Tik jei M. Šagalas pripildė vaizdus religinėmis sąsajomis, tai V. Ignas — pagoniško baltiškojo mąstymo palikimu, pavyzdžiui, gyvybės medžio simboliu mitu ar tautosakos motyvų reikšmėmis.

V. Igno kūryba patvirtina tą teiginį, kad meno kūryba neturi sienų, kad tuo pačiu metu įvairiose pasaulio šalyse gali plevinti ta pati meninė dvasia, nesant tiesioginiams kontaktams. V. Ignas 1972 m. atvežė į Vilnį iš JAV tapybos ir grafikos parodą, kurioje svarbiausią vietą užėmė tos pačios problemos, kurios jaurodino Lietuvoje, kitose socialinėje terpėje, gyvenusius mūsų dailininkus. Grafikos mene jis atrodė lyg ir nebūtų išvaziavęs iš Lietuvos. O tapyboje tam tikra prasme gerokai pralenkė čia susiklosčiusią meninę problematiką, įnešdamas į ją daug naujų aspektų bei spalvų. Jis tęsė ne liaudies meno tradicijas, kas Lietuvoje buvo įprasta, o puoselėjo šimtmečiais susiklosčiusios lietuviškos pasaulėjautos ir pasaulėžiūros esmines savybes, kurios mums atsivėrė tik vėliau, įsisūbavus folkloriniam judėjimui. Ir V. Ignas savo tapyboje davė postūmį šiai tautinių tradicijų sampratai, ženkliai praplėsdamas jos ribas, nesitenkindamas vien Lietuvos žemėje populiaria dramatišką nuotaiką paieška praeities liaudies kū-

ryboje.

Nauja tai, kad V. Ignas, pradėjęs savo kūrybinį kelią stipriame ekspresionizmo poveikyje, puoselėdamas lietuvių meno tradicijas, perima ne vaizdų dramatiškumą, o jų lyriškumą: amžiną poetinį polėkį, jausenos subtilumą, mąstymo taktiškumą. Jo skaidrios nuotaikos tiek grafikoje, tiek tapyboje, jo pomėgis žaisti ir improvizuoti, juokauti ir valiūkiškai išdykauoti, o ne gėdėti ir ne liūdėti, ne kompleksuoti paskendus istorinėje savigraužoje, atveria mums kitas lietuvių liaudies mene glūdincias galias. V. Igno kūrinių žaismingumą sustiprina autorinės intonacijos (jis mėgsta įkomponuoti į paveikslą autoportretą arba nuspalvinti asmeninius išgyvenimus). Čia nemažai autoportretinių užuominų („Seima“, 1967, „Jauni draugai“, 1968, „Mylimieji“, apie 1978), asmeninių lyrininių impresijų. Tapyboje aiškiausiai atsiveria romantiška bei lyriška dailininko siela. Čia viskas žydi, klesti, mus supantis pasaulis pripildytas gėlių, paukščių, skrajojančių angelų, o svarbiausia — meilės ir minties polėkio: nesvarbu, ar tai bus šeimos, ar klouno gyvenimas, ar vaikiškas sapnas, ar piešinių prisiminimai. Net vienatvės išgyvenimai — svajingai, ilgesingai ir labai subtilūs („Našlaitis“, 1967). Paveikslų koloritas kinta priklausomai nuo nuotaikos: nuo švelnių šaltų melsvų tonų dominantes iki degantių oranžinių ir raudonų tonų harmonijos. Kai kurių darbų spalvinė gama asocijuojasi su žemaitių gūniomis („Sapnas“, 1965, „Gyvybės medis“, „Jauni draugai“, abu — 1968).

Vytautas Ignas. „Sv. Pranciškus“. 1979. Lino raizynas.

Turėdamas nuostabų humoro jausmą ir lyrišką prigimtį, V. Ignas išvėlė lietuvių liaudies mąstyme šventinių ritualų pomėgį, svajingumą ir kilnų dvasios pakylėjimą bei norą kalbėti malonybiniais žodžiais. Iš dalies dėl to jo grafikos lakštai — labai meis-triškai atlikti, tvirtai sukomponuoti tuomet dar mažesnį įspūdį nei įvairios meninės vertės tapybos kūrinių, kuriuose išvydome naują meninį pasaulį. Lietuvos žemėje tai žymiai vėliau — 8 dešimtyje poetinio mąstymo bruožai išryškėjo vieno žymiausių lietuvių meno tradicijų puoselėtojo bei jų gaivintojo A. Gudaičio kūryboje.

Vytautas Ignas mums brangus ne vien todėl, kad yra vienas žymiausių mūsų išeivijos dailininkų. Mums be galo artima ir suprantama jo pa-

saulejauta, kurioje giliai suleido šaknis senoji baltiškoji kultūra. Žavi jo sugebėjimas derinti lietuvių liaudies meno tradicijas su šiuolaikiniu mastymu bei individualiai įpinti jas į modernius pasaulio ritmus. Jo kūriniuose tarsi skamba lietuvių dainų melodijos, sklindžiasi pasakų simbolių poetika, kurioje mitologiškas gyvybės medžio įvaizdis, saulės, mėnulio, žaltio, šventos karvės, ugnies ir vaiduolių simboliai persipina su krikščioniškosios kultūros ženklais ir Lietuvos istorijos bei etnografijos palikimu mūsų gyvenamoje aplinkoje ar šiuolaikinės buities ir žydintios gamtos vaizdais. Tai itin akivaizdu V. Igno estampų cikle, skirtame Lietuvai bei atskiriems jos regionams.

Grafikoje jo sukurti vaizdai stebina tikslingu raizymo technikos naudojimu, sidabrinu šviesos švytejimu, įgimtu dekoratyvumo jausmu, vieninteliu viso lakšto ritmu, kuris iš tolo suvokiamas kaip sudėtingas, neretai giedros, iškilmingos nuotaikos sklindinas ornamentas. Šia prasme jo grafika artimesnė dekoratyviniams menams. Tikriausiai čia atsilepė ilgametis dailininko darbas vitražo srityje. O tapyboje — jis nuosirdesnis, emocionalesnis ir originalesnis, džiugina vidine laisve idėjų ir sprendimų pasirinkimu. Čia menininkas lieka ištikimas grynajai tapybai, kurios impulsyvi daugiasluoksnio kolorito ir potėpių kalba nuolat primena apie tai, kad dailininkas gyvena ekspresionizmo amžiuje, perėmusiame impresionizmo atradimus.

Gyvendamas toli nuo Lietuvos, dailininkas itin jautrus visam tam, kas yra lietuviška, kas yra baltiška, kas išskiria mūsų kultūrą tarp kitų šalių. Ir tuo pačiu, jo kūryboje atsispindi kitokia jį supanti aplinka. Nors daug tiesioginių sąsajų su žemiškų skrynų tapyba, tačiau ši išlikusi tautos palikimą V. Ignas meniškai perkuria, remdamasis kūrybinės improvizacijos teikiama galimybe. Lietuvos žemėje gyvenančių dailininkų kūryboje lyg ir neįsivaizduojame viduramžių kultūros paliktų pėdsakų. O V. Ignas jas išvėlga, išskeldamas aiškiai vaikystės prisiminimus, dvelkiančius gotikos ir Bizantijos meno dvasia („Senoje žemaitių koplyčioje“, 1962, „Mado-

V. Ignas. „Madona“. 1970. Lino raizynas.

V. Ignas. „Žuklė Kuršių mariose“. 1988. Medžio raizynas.

na“, 1963, „Kristaus galva“, 1971). Tai, beje, vieni stipriausių jo grafikų kūrinių.

V. Ignas pelnytai užkariavo Vyriausybės rūmus, nes jo

kūrinių paroda — tai reta galimybė susipažinti su baltiškosios kultūros gyvybingumu išeivijoje.

Nijolė Tumėnienė

Ir šviesa, ir tiesa

Atkelta iš 1 psl.

Abu žodžiai prasideda priešdėliu „re-“, kuris reiškia kažko atnaujinimą ar atstatymą. Rutter kūrinyje ir tęsia senovinius „Requiem“ papročius, ir tuo pačiu yra naujoviškas. Įkūnijant Vatikano antrojo suvažiavimo dvasią, šis kūrinyje nėra ištisai lotyniškas. Originalė dauguma šio „Requiem“ giedama angliškai — tai autorius ir jo klausytojų gimtoji ir geriausiai suprantama kalba. Sausio 14-ąją dauguma žodinio turinio bus išversta į mums artimiausią lietuvių kalbą.

Be to, šis kūrinyje skiriasi nuo įprastinio „Requiem“ ir savo dvasia. Dauguma ankstesniųjų anot Dariaus Polikajčio, didingesni, sunkesni, rimtesni, liūdniesni ir tamsesni. Rutter kūrinyje vis dar susikaupęs, bet kaip ir kiti moderniškesni, pasidaro šviesesnis, ramesnis, ir „labiau krikščioniškas“.

Darius parinko būtent šią „Requiem“, kadangi, jo manymu, jis atspindi viltį. Mirtis — kūniškojo gyvenimo pabaiga, bet tuo pačiu ir kažko naujo pradžia. Kaip dailiai šio muziko pergyvenimai atspindi Lietuvos išmintį aidu atkartodami senajame padavime išreikštą, tam tikra prasme, beviltiško siekimo taurumą. Didi auka — bet kurio dydžio darbo sąlyga — praskina kelią pasiaukojusiems į amžinybę. Vaikų kruvinos ir skausmingos aukos taip pat nuspalvina tautos motinos istorinį rūbą, kuriuo ji gali didžiuliu viso pasaulio aki-vaizdoje. Galiausiai niekas taip neįkūnija ir neišryškina idealų, kaip kilni ir tauri auka. Idealiai savo ruožtu įkvepia aukštesniam ir platesniam užmojui ateities kartų kartas. Auka, siekiant doros ir didesnio gėrio ateities pasauliui tai pačios žmogiškumo esmės giliausia ir todėl nemirtinga išraiška. Auka iškelia asmenį virš jo asmeniškumo ir

tuo pranoksta kūniškąjį ribotumą. Aukoje asmuo pranoksta save ir nugalė mirtinumą, nes iš savęs peržengia ir visą žmogiškąją plotmę.

Koncertas pavadinimą „Ir šviesa, ir tiesa“ įkvėpė Vinco Kudirkos „Tautinės giesmės“ dvasia ir žodžiai. Ruošėjai norėtų atkreipti dėmesį į tai, koks idealistiškas dorąje pagrįstas ir tautiškai nesavanaudiškas yra Lietuvos himnas. Ne nacionalistinių tikslų siekti raginami tautos sūnūs, o dirbti tėvynės naudai, „ir žmonių gėrybei“. Šviesa, tiesa ir dorybės takai „Tautinės giesmės“ nurodytos kryptys istorijos klystkeliais vaikščiojantieji tautai. Ne vien savo aslą šluoti, o visos žmonijos dora esame šios giesmės įpareigoti rūpintis. Sausio 13-osios aukos tą iššūkį primė ir atliko savo pareigą, žūdami už laisvę. Ne tik Lietuvos laisvę...

Šalia septynių dalių „Requiem“ ir „Tautinės giesmės“ koncerte nuskambės Mikalojaus Konstantino Čiurlionio „De Profundis“, Maurice Durufle „Ubi Caritas“, Leonido Abario giesmė „Psalmė 3“ bei Antonio Vivaldi „Gloria“, kurią atliks solistė Liana Kopustaitė-Pauletti. Koncerte vargonais balsams pritaras Vidas Neverauskas. Be jo muzikinę palydą taip pat sudarys fleita, obojus, violončėlė, arfa, timpanai ir varpeliai. Garsus papildys Vyto Čuplinsko sukurta vaizdinė programa, choreografija ir apipavidalinimas.

Haris Subačius

Lietuvių meno ansamblio „Dainava“ religinis koncertas, skirtas pagerbti visus žuvusius už Lietuvos laisvę, ypač 1991-ųjų sausio 13-osios aukas, ruošiamas 2001 m. sausio 14 d., sekmadienį, 3 val. popiet, Šv. M. Marijos Gimimo bažnyčioje, Marquette Parke, Čikagoje.

V. Ignas. „Saulė“. 1977. Lino raizynas.

V. Valiaus kūrybinių jubiliejinėje parodoje 2000.10.15 d. Kaune. V. Valius (viduryje) su sūnum Saulium (kairėje) ir broliu Andriumi.

Grafiko-tapytojo V. Valiaus jubiliejus

2000-ųjų metų baigimo Vilniuje ir Kaune buvo surengtos žymaus lietuvių tapytojo ir grafiko Vytauto Valiaus kūrybos parodos, skirtos dailininko 70-mečiui, atspindinčios beveik 4 dešimtmečius trunkantį kūrybos procesą, nulėmusį ne vieną esminį posūkį Lietuvos dailėje. Visa V. Valiaus kūryba — nedalomai susijusi su Lietuva, jos istoriniu palikimu, etniniais kultūriniais klodais. Dailininkas savo darbuose atskleidė dvasiškai išmąstyta, humanistinėmis vertybėmis paremtą pasaulį, sukūrė gilią prasmę ir individualizuotą vaizdinių kalbą, praturtintą naujais techniniais. V. Valiaus kūrybinė veikla yra atžymėta daugelyje Lietuvos ir užsienio konkursų, trienalijų, su jo asmenybe siejini visi ryškesni Lietuvos knygos meno, estampinės grafikos ir kiti dailės renginiai bei parodos. 1982 m. V. Valiui buvo paskirta Lietuvos valstybinė premija už estampų ciklą „Vilnius“, sieninę tapybą K. Donelaičio *Metų* motyvais Vilniaus universitete ir knygų — J. Marcinkevičiaus *Mažvydas*, Maironio *Pavasario balsai*, J. Degutytės *Tylos valanda* — iliustracijas. 1996 m. dailininkas

kas buvo apdovanotas Lietuvos Nacionaline premija už tapybos ir grafikos ciklą „Kultūros ekologija“. Dailininko kūriniai buvo eksponuoti Lietuvoje, Lenkijoje, Vokietijoje, Anglijoje, Čekoslovakijoje, Rumunijoje, Rusijoje, Norvegijoje, JAV, Kanadoje, ir kitur. Šiandieninėje kūrybos tekmeje, išsityrus riboms tarp vaizduojamojo meno ir atliekamojo, kontraversiškų dimensijų paženklinant meno fone bandoma rasti atsakymą, kur slypi kūrybinė V. Valiaus sąvasta, prie kurios prisiliečius, pasak A. Liobytės „reikia keliais eiti“. Gal pačioje kūrybos esmėje, ieškant „nenuaujo, bet amžino“, tradicijų tęstinumė, sugrįžime prie senųjų žemaičių liaudies raizinių, skulptūrų, tapybos kalvarijų koplyčiose, garsinių, polifoninių ir metaforinių vaizdinių jungtyje, S. Becketo, R. M. Rilkes, G. Steinerio filosofinėse ar paprasto kaimo žmogaus dvasinėse metamorfozėse? Ši kūryba, augtė suaugusi su iškilia asmenybe, formuojančia pakylėtą ir trapų pasaulį, kuriame pulsuoja Dievo Motinos kancija, Nukryžiuotojo pasiaukojimas, fantasmagoriška Kapricio ekspresija,

dejuoja ekologinių problemų nuniokota Žemė ar į globalinius egzistencijos klausimus bando atsakyti Žmogus. Vytauto Valiaus vaizdinių pasaulį derėtų vadinti mūsų laikmečio sąžine, sąsara, jaunduliu dėl kiekvieno iš mūsų ir viltimi mums visiems. „Kas turi progos nors kartą pajaminti su dailininku, tas ilgai išsaugos šį susitikimą atmintyje. Apie ką jis bekalbėtų — apie meną ar gamtą, apie paprastus kasdienes dalykus — viskas įgauna ypatingą prasmę, sudvasinimą, nejučiom įvyksta netikėtas vertybių perversinimas, atsiveria klodai, apie kurių egzistavimą anksčiau ne supratimo neturėjai, — regis, vis mūsų mintis išsako R. Dichavičius.

Kelio į didįjį kūrybos virsmą pradžia — gimtojoje Žemaitijoje, Telsių gimnazijoje, kurioje, beje, mokėsi L. Truikys, Č. Kontrimas, į Kanadą vėliau išvykęs V. Valius dedė Telesforas Valius. Katedroje per Mišias skambėjusi muzika, plonytėmis gijomis audė būsimą dailininko pasaulėvaizdį, susiedama jį su muzikos garsais ilgiems gyvenimo metams. Sunku šiandien spręsti, kokia linkme galėjo pakrypti

V. Valiaus veikla — drama, muzika, dailė vienoda galia traukė dvasingą asmenybę. Nulėmė noras mąstyti vaizdiniais, sukurti tobulesnį pasaulį. Šiandien jau nieko nestebina šalia dailininko Vytauto Valiaus rikiuojamos pavardės: Sigutė Valiuvienė — knygų iliustratorė, sūnus Saulius — grafikas, skulptorius, marta Diana — grafikė, dukra Eglė — vitražistė, vyresnysis brolis Andrius — tekstilininkas, Telesforas Valius — pasaulinio garso dailininkas. Tai vis to paties medžio šaknys, ištisa menininkų dinastija.

1950-1956 m. studijuodamas Vilniaus Dailės institute, V. Valius buvo talentingų pedagogų P. Aleksandravičiaus, K. Morkūno, J. Kuzminskio priežiūroje, vienok juto Maskvos ideologų kontrolę kultūrai, matė, kokia nesuprasta buvo pasaulio XX a. pradžios modernioji dailė, neįvertintas M. K. Čiurlionis. Kartu su mokslo draugais vartė megejiškai perfortografuotą prieškarinio dailininko V. Petravičiaus, V. K. Jonyno, A. Samuolio, V. Vizgirdos, P. Augiaus-Augustinavičiaus darbų nuotraukas, skaitė išsaugotus „Romuvos“ numerius. Nuklydęs į istorijos klotus, tyrinėjo 1863 m. sukilimo, Vilniaus Universiteto dokumentiką, lenkėsi V. Kudirkai, J. Basanavičiui. „Menininkas privalo jausti savo žemę, kurioje gimė, užaugo, turi gilintis į jos kultūrą. Mes turime pažinti tai, ką paveldėjome iš tėvų ir protevių, susivokti savyje, o kartu būti atviri pasauliui. Ne tam, kad iširptume jame, bet tam, kad pridėtume prie savo krašto kultūros plotėjimo“ — teigia V. Valius. Šis noras geriau pažinti savo tautos istorijos dvasinius klotus, regis, apsprendė ir daugelį dailininko gyvenimo tarpinių — su pagyrimu baigęs Dailės institutą, tačiau atsisakęs aspirantūros Maskvoje, jis, kartu su žmona S. Valiuviene liko Lietuvoje, muziejų rinkiniuose tyrinėjo tautos meninį palikimą. Jau tada suprato, kad paprasto kaimo žmogaus rankomis išdrožuose rūpintojeliuose ir Pietose, glūdėje įprasminata žmogaus kancija ir išgyvenimai, o plastikos išraiškos ekspresija ir dvasingumas įtvirtino šviesios moralinių ir etinių vertybių sampratą. Stengimasis pajusti savo

V. Valius. „Juodoji Pieta“/1991 sausis. 1994. Kartonas, akrilas. Rimantės Ropytės nuotrauka.

tautos istorijos įvaizdžius, ženklus, gebėjimas jausti tautinio kultūrinio palikimo dvasią, davė impulsus daugiausiai kūrybai — Maironio, V. Mykoliaičio Putino, J. Marcinkevičiaus, S. Daukanto raštų iliustracijoms, estampų ciklams „1863 m. Lietuvoje“, „Planeta“, „Literatūrinės parafrazės“, „Muzikinės temos“, „Vilniaus architektūra“, „Ekologija“, tapybos ciklams „Lietuvių liaudies motyvais“, „Pieta“, „Kapricio“, „Istorinės parafrazės“, „Kultūros ekologi-

ja“, sieninei tapybai Vilniaus universitete, teatro dekoracijoms. Dailininkas savo kūrybiuose siekė parodyti pasaulį judėjime, eigoje, kopime į šviesą po ekologinių ar dvasinių katastrofų, nuklysdamas į globalinius apibendrinimus ir individualius apmąstymus. Visa tai kūrė su filigraniniu kruopštumu, nuolat sau ir kitiems primindamas, kad „negalima tvarkyti pasaulio, tegalima jį parodyti, kaip jaučiame“. Autorių jaudina, kad siekimas dominuoti, teigiamo

ir neigiamo prieštaravimas žemėje, sukelia vis didesnes katastrofas. Pasak dailininko, Seneka, jau prieš 2000 metų pastebėjo, kad „Žmogus žmogui kenkia kasdien vis labiau. Siekimas dominuoti persmelkia dideles valstybes, o šios, nepaisydamos jokios moralės, naikina mažesnes“. Dailininkas pergyvena, kad ir mūsų aplinkiniame gyvenime tyvoro gili priešara tarp „gerosios ir blogosios dalies ir kasdien turime atsikovoti save iš savęs paties“... Galbūt šį kilnų darbą gali atlikti kūryba, sudvasinta forma veikdama mūsų mintis, refleksijas ir norus? Kūryba, kuri jau seniai pranoko kurios nors mokyklos ir srovės ribas ir savo reikšmingumu galėtų būti gretinama šalia J. Damelio, A. Samuolio, V. K. Jonyno ar V. Petravičiaus. „Prasminga dailė, muzika, literatūra nebūna nauja žurnalistinių naujienų prasme, — teigia G. Steiner. — Savo originalumu, savo dvasinės formos jėga estetiški išradimai būna archajiški. Juose plaka tolimų ištakų pulsas“.

Kalbėdamas apie ateinančias ir naujas menininkų kartas, V. Valius mąsto apie tradicijų tęstinumą, meninės raidos kaitą „amžinųjų tiesių“ forma. — Mūsų tiek nedaug, — sako dailininkas, — Mes galime vienas kitą papildyti. Statykime Katedrą, o ne Babelio bokštą. Apie šiuos kilnius dailininko norus byloja ir pastarojojo jubiliejinės parodos. Jose atsispindi gilūs dvasinių vertybių klodai, noras sušildyti Žemę ir mus visus.

Vida Godelienė

R. Zotovienės peizažai

Floridos Juno Beach meno mokytojai pradėjo 2000-ųjų metų šventinį sezoną brandžiu kūrybiniu įvykiu — Rimgaile Jonynaitės-Zotovienės akvarelės paroda, kurioje ji eksponavo dvidešimt šešis darbus kartą su devyniolika amerikietės Katharine Van Noorden skulptūrų. Paroda, atidaryta lapkričio 18 dieną Juno Beach savivaldybės saleje, atskleidė ryškų ir sudėtingą tapytojos meninės egzistencijos etapą, kuriame virtuosiškai įvaldyta technika įgalina autorę filosofiskai suvokti ir perteikti giliai sudvasintus, ekspresyviuos gamtos simbolius ir vaizdus.

Gimusios Suvalkijoje, Šakių apskrityje, Jonynaitės-Zotovienės kelias į profesionalų meną prasidėjo 1953 m. kai ji įstojo į Čikagos Meno institutą (Art Institute of Chicago) ir vėliau tęsė studijas Birmingemo bei kitose aukštosios meno mokyklose. Lemiamais akvarelės technikos bei stiliaus susiformavimo procese tapytoja laiko profesorius W. Green ir dedė V. K. Jonyną.

Per pastaruosius dvidešimt penkerius metus Jonynaitės-Zotovienė surengė dvidešimt personalinių parodų įvairiose miestuose Amerikoje bei už jos ribų. Jos debiutas Lietuvoje įvyko 1988 m. išsivijęs dailininkų kūrybos parodoje Vilniuje.

Šiandien tapytojos darbai stebina ne tik meninio mąstymo bei technikos vienumu, bet ir sukurto vaizdo polifoniškumu, kurio ji pasiekia tonaliniemis spalvų variacijomis, kai kiekviena plokštuma išskleidama į daugybę spalvinių minčių, kurias lyg sinkope džiaze išryškina rožiniai, violetiniai, mėlyni ir žali motyvai. Atsisakiusi tradicinės

spalviniai prislopinto lietuviško peizažo koncepcijos, tapytoja kuria ekspresionistiškai dinamišką modernistinį koloritą, anot jos pačios, „įkvėptą Kandinskio bei Hundertwasserio spalvingumo“. Spalvų turtingumas ne užgožia Jonynaitės-Zotovienės darbuose esminio akvarelei keliamo reikalavimo, šio žanro technikos tobulumo matą, — potėpio skaidrumo, kuris suteikia jos peizažams plastišką gyvybingumą bei lengvumą, taip akivaizdžiai matomus lietuvių akvarelių klasiko K. Sklerio-Šklėriaus tapyboje.

Estetinės sąsajos su lietuviško bei Vakarų meno tradicijomis susilieja į savitą, stilistinę visumą, pajungtą dailininkės pasaulėjaus teigimui. Jonynaitės-Zotovienės buities esmė — jos lietuviybė, tampa jos kūrybos ontologine šerdim, vaizduojamos realybės emociniu matmeniu. Lietuvaite simboliškai perteikia autorės ego jos labiausiai pamėgtame kūrinyje „Gyvenimo kelionė“, do-

minuojančiame jos svietinės interjere; peizažai, eksponuojami Juno Beach, įkvėpti Druskininkų bei kitų Lietuvos gamtovaizdžių. Kaip ir Čiurlioniui, Jonynaitė-Zotovienėi „gamta — amžinos gyvybės versmė — besitęsianti mįslė ir kūrybos impulsas“, be kurios ji neišsivaizduoja savo meninės bei žmogiškosios egzistencijos.

Parodą Juno Beach atidarė miesto savivaldybės Meno komiteto pirmininkas, buvęs meras F. Harris, padėkojęs autoriui už jos meninius nuopelnus ir aktyvų dalyvavimą miesto kultūriniam bei visuomeniniam gyvenime. Atidaryme dalyvavo Lietuvos garbės konsulas Palm Beach S. Balzekas, Jr., Juno Beach meras W. Bloomquist, kiti savivaldybės pareigūnai, dailininkės šeimos nariai, draugai, visuomenės atstovai. Ypatingu vakaro akcentu tapo kompozitoriaus L. Stuko atliktas autorinis kūrinys fortepijonui „Tėviškos sodai“.

Loreta Višomirskytė

V. Valius. Iš ciklo „Kultūros ekologija“ — „Pieta“. 1990 m. Kartonas, akrilas. Rimantės Ropytės nuotrauka.

V. Valius. „XXa Kapricio“. 1974. Kartonas, pop., sintetinė tempera. Rimantės Ropytės nuotrauka.

Dail. Rimgaile Zotovienė.

Leidiniai

Išleistas pagrindinio žurnalo numerių rinkinys

Gruodžio 17 d. Kauno arkivyskupijos konferencijai salėje buvo pristatytas, vienu tomu pasirodęs, pagrindinis išleisto žurnalo *Rūpintojėlis* numerių rinkinys. Renginyje pristatymas prasidėjo šv. Mišiomis Kauno arkikatedroje bazilikoje už gyvus ir mirusius *Rūpintojėlio* bičiulius ir autorius. Šv. Mišias koncelebravo arkivyskupas S. Tamkevičius, SJ, vyskupas R. Norvilas, keli kunigai. Per pamokslą arkivysk. S. Tamkevičius, SJ, akcentavo atgailos, kaip vienintelio kelio pas Dievą, prasmę ir teisingumo atstatymo būtinybę šiandien. „Šiandien mes mastome, kaip priekelti ekonomiką, užmiršdami teisingumo vykdymą. Vargas, jei Dievo įstatymas yra užmirštas“, — sakė arkivyskupas, kviesdamas pamąstyti, kaip kiekvienas iš mūsų vykdomė teisingumą, kuris yra krikščioniškumo ženklas.

Rūpintojėlis — 1977-1990 metais ėjęs tautinės, religinės minties žurnalas. Iki 1990 metų pasirodė 26 jo numeriai dabar išleisti vienoje 1,230 puslapių knygoje. Leidinį sudarė ir parengė šio žurnalo samanytoja ir ilgametė redaktorė ses. Benvenuta Ada Urbonaitė, OSF. *Rūpintojėlio* turinį sudaro keleriopos tematikos straipsniai: Bažnyčios ir istoriniai dokumentai, originalūs lietuvių autorių straipsniai, parašyti Lietuvoje ir emigracijoje, įvairūs versiniai rašiniai, dažniausiai skirti meditacijoms. Iš lietuvių filosofijos klasikų spausdinamas S. Šalkauskio, J. Girmiaus, P. Gaidamavičiaus, A. Maceinos ir kt. straipsniai. Daug vietos užima istorija, ypač sovietų istorikų sąmoningai nutylėti įvykiai. Be filosofinių, istorinių straipsnių, daug įvairaus pobūdžio rašinių, tiesiogiai skirtų asmenybės formavimui bei vertybinės orientacijos ugdymui, nemažai vietos skirta ir poezijai.

Pirmasis žurnalo redaktorius K. Šapalas leidinį globojo nuo 1 iki 10 numerio, kiek vėliau jį redagavo žurnalistas Alė Potulpaite, o nuo 16-ojo iki paskutiniojo numerio leidinius rūpestis perėmė ses. Benvenuta, kurios veikla netruko susidomėti KGB. Tačiau žurnalas ėjo iki legalios katalikškos spaudos atsiradimo, t.y. 1990 metų. Knygos pabaišgo per kelis puslapius nusidriekęs *Rūpintojėlio* autorių, bendradarbių ir rėmėjų vardynas liudija, kiek daug žmonių anuomet nerimavo dėl tautos išlikimo, tikėjimo, kultūros ir doros paveldo likimo. Buvusi žurnalo bendradarbė žurnaliste A. Potulpaite rinkinio *Rūpintojėlis* epilogu rašo: „*Rūpintojėlis* tiesė pagalbos ranką tiems, kuriems tarybinė tikrovė buvo per skurdą. Ką gi jis sako mums, jau turintiems išsvajotą, daugelio kancionis ir krauju išpirktą laisvę? Jis sako ta patį — būdekite! Nes problemos, apie kurias tada rašyta, neišnyko, tik įgijo kitą pavidalą“. *Rūpintojėlis* spausdintų straipsnių ne kiek nesumažėjusi aktualumą šiandien „žodyje dabarties skaitytojui“ akcentuoja ir arkivyskupas S. Tamkevičius, SJ.

Minėjimą vedęs XXI amžiaus redaktorius E. Šiugžda teigė, kad 13 metų pagrindinėje ėjęs *Rūpintojėlis* buvo religinės

kultūrinės pakraipos žurnalas, kuriam rūpėjo tikėjimo ir tautinių vertybių išlaikymas Lietuvoje. Jis priminė *Rūpintojėlio* redaktorių (K. Šapalo, A. Potulpaite) ir ses. A. Urbonaitės) ir autorių indėlį, leidžiant *Rūpintojėlį*. Arkivyskupas S. Tamkevičius, SJ, akcentavo *Rūpintojėlio* parengtų straipsnių aktualumą žmonėms, besirūpintiems tautos bei Bažnyčios reikalais: „Sunku įvertinti *Rūpintojėlio* įtaką žmonių sąmonėjimui, bet, mąstant apie šį ir kitus pagrindinius leistus leidinius, tenka pažymėti, kad visi jie atliko žadintojų vaidmenį“, — sakė arkivyskupas, kviesdamas jau šiandien skaičiuoti laiko ženklus ir į juos atsilipti.

Rūpintojėlio bendradarbė poetė A. Puišytė perskaitė *Rūpintojėlyje* spausdintą eilėraščių rinkinį.

Ilgametis *Rūpintojėlio* bendradarbis gyd. D. Stakišaitis prisiminė 1977 metų kovo 8 dieną, kai, susirinkę klebono J. Indriūno bute, ses. Ada, kun. L. Kunevičius, K. Šapalas ir jis nutarė leisti jaunimui skirtą *Rūpintojėlį*. Prelegentas taip pat prisiminė susitikimą su tuometiniu kunigu S. Tamkevičiumi Kybartuose, pažadėjusiu platinti *Rūpintojėlį* kartu su *Kronika*, kun. J. Zdebskį ir kitus *Rūpintojėlio* platintojus padėjusius. 1980 m. *Rūpintojėlis* patyrė skaudų išbandymą — KGB atliko kratą ses. Ados bute. Nepaisant persekiojimų, *Rūpintojėlis* buvo leidžiamas ir toliau.

Mintimis apie šio religinio-kultūrinio žurnalo platinimą tarp „Eucharistijos bičiulių“

Jono Kazlausko rinktiniai raštai

Jonas Kazlauskas, gimęs 1930 m., buvo vienas žymiausių lietuvių kalbininkų pokario metais. Pernai jam būtų sukakę 70 metų. Deja, jis mirė 1970 metų lapkričio mėnesį. Bet per savo trumpą gyvenimą jis parašė ištisą eilę reikšmingų istorinės morfologijos, akcentologijos ir fonologijos darbų.

Kadangi daugelis J. Kazlausko darbų šiandien sunkiai prieinami, labai malonu, kad Vilniaus universiteto balistikos katedros vedėjas profesorius Albertas Rosinas nusprendė paskelbti Kazlausko *Rinktinius raštus*. Bus du tomai.

Pirmajame tome spausdinama monografija „Lietuvių kalbos istorinė gramatika“ (1968). Šis ir šiandien labai svarbus veikalas yra bibliografinė retenybė, todėl esame labai dėkingi, kad buvo vėl paskelbtas. Antrajame tome bus svarbiausi Kazlausko straipsniai. Nekantriai lau-

šio darbo uždavinys — išryškinti baltų kalbotyroje kai kuriuos naujus galimus, atsiradusius pastaraisiais metais, pakitus pažiūrai į indoeuropiečių kalbų istoriją ir jos tyrinėjimo metodus. Pasitraukiant į praeitį tam tyrinėjimo etapui, kai priešistorinio indoeuropiečių kalbų periodo modelis buvo sutapatinamas su s. indų ir graikų kalbų

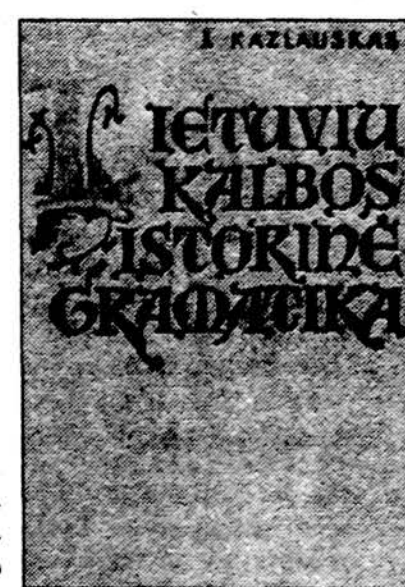

Rūpintojėlis rymo Rudžių kaimo (Šakių raj.) pakelėje. Juozo Kredo nuotrauka.

pasidalijo S. Beleckienė. Bendradarbis A. Patackas įvardijo *Rūpintojėlį* kaip esmės gaivinimo šaltinį, kad išliktų gyva Lietuva. O. Kazlienė padėjo *Rūpintojėlio* leidėjams už jo asmenybės formavimą ir ugdymą bei galimybę spausdinti savo kūrybą. Ses. Ada Urbonaitė, OSF, padėjo Dievui už troškimą išsakyti aktualias mintis raštu ir šventajai Dvasiai už įkvėpimą, leidžiant *Rūpintojėlį*.

Salėje buvo surengta paroda *Rūpintojėlio* kelias 1977-1990 m. ir tautodailininkės D. Kerpauskienės tekstilinių gobelenų ir tapybos darbų paroda *Rūpintojėlio* tematika.

Bažnyčios žinios, 2000 m., Nr. 24

kiame, kad pasirodytų antrasis tomas.

Jonas Kazlauskas, *Rinktiniai raštai I. Lietuvių kalbos istorinė gramatika*. Parengė spaudai prof. habil. dr. Albertas Rosinas. Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, Vilnius 2000.

Alfred Bammesberger
Eichstaett, Vokietija

Pratarmė

Šio darbo uždavinys — išryškinti baltų kalbotyroje kai kuriuos naujus galimus, atsiradusius pastaraisiais metais, pakitus pažiūrai į indoeuropiečių kalbų istoriją ir jos tyrinėjimo metodus. Pasitraukiant į praeitį tam tyrinėjimo etapui, kai priešistorinio indoeuropiečių kalbų periodo modelis buvo sutapatinamas su s. indų ir graikų kalbų

metu, kai dar nėra vidinės rekonstrukcijos metodais kaip reikia tyrinėti lietuvių ir kitų baltų kalbų atskirų reiškių istoriją, kol nėra aiški atskirų pakitimų santykinė chronologija, toks siekimas būtų neįvykdomas. Todėl kitiavimui istorija, daiktavardžio fleksijos, veiksmažodžio galūnių, laikų ir nuosakų istorija čia tiriama, neturint tikslo rekonstruoti prokalbės kaip sistemą. Minėtieji reiškiniai čia nagrinėjami iki to praeities etapo, kurį galima pasiekti vidine rekonstrukcija, tam tikru būdu koreguojama kitų indoeuropiečių kalbų faktų. Tyrinėjamas priešistorija, autorius kiek galėdamas stengėsi būti laisvas nuo istorinio periodo indoeuropiečių kalbų struktūros, jų sakinio konstrukcijos sugestijos, kuri ypač kausto kalbos praeities tyrinėjimą, neretai kalbų priešistoriją matuojančios istorinio periodo gramatinėmis kategorijomis ir formomis.

Remiantis senųjų lietuvių kalbos paminklų ir tarmių medžiaga, šiame darbe ieškoma vidinių atskirų reiškių kito priežasčių ir senesnės būsenos rekonstruojama, visų pirma, reiškių priežastinio tyso pagrindu. Kaip tik jaunagratikų neskyrimas reikiamo dėmesio vidinės kalbos reiškių kito priežastims kai kuriais atvejais vėliau sudarė prielaidas nepagrįstai neigti jų atrastus raidos desningumus.

Pabrėžiant didelį jaunagratikų indėlį į baltų kalbų istorijos tyrinėjimą, vis dėlto negalima nepastebėti, kad lyginimą su kitomis indoeuropiečių kalbomis jė labiau vertino, negu vidinę analizę. Dėl to bendraindoeuropiečių epochai neretai būdavo priskiriamos formos, susidariusios baltų kalbų dirvoje, ar atskirų kalbų tyrinėjimas pakeičiamas palyginimu su kitomis indoeuropiečių kalbomis, ir praktiškai buvo sumazinama archaiskų baltų kalbų reikšmė.

Knyga yra autoriaus darbų serijos, pradėtos 1958 m. baigta disertacija „Lietuvių kalbos daiktavardžių linksniavimo sistemos paprastėjimas“, rezultatas.

Nemaža laiko autoriui atėmė medžiagos rinkimas iš se-

„Kristui gieda Lietuva“

Kaip ir buvo tikėtasi, o ir laukta, vos kelioms dienoms, likus iki Kaledų, skaitytojus pasiekė 2000-iesiems metams skirtas žurnalas *Muzikos žinios*, Nr. 251. Šis numeris savo puslapių skaičiumi pralenkia ankstyvuosius. Vertiniais straipsniais ir kita informacija užpildyta net 88 puslapiai.

Atskleidus operos solisto Stasio Baro nuotrauką papuoštą žurnalo viršeli, prof. Lionginas Abarius rašo apie liepos 2 d. Vilniuje, įvykusią giesmių šventę. Šventė buvo pavadinta jo paties, (L. Abarius) pagal B. Brazdžio žodžius, šiai šventei sukurto kantatos vardu „Kristui gieda Lietuva“. Su ta kantata šventė buvo atidaryta. Ją dirgavęs pats tos kantatos autorius.

Straipsnio autorius, kryptelėjęs į šalį, rašo ir apie okupacijos žalą, padarytą Lietuvos bažnytinei muzikai.

Kitame straipsnyje Vytautas Strolia informuoja apie netrukus turėsią pasirodyti jo paruoštą M. K. Čiurlionio diskografiją. Knyga turėsi apie 150 puslapių. Toje knygoje / rinkinyje sukauptos žinios: „...apie tirazinius, t.y. masiniais pagamintus, lietuviškos instrumentinės pradininko M. K. Čiurlionio garsinius įrašus...“ Rinkinio dviejuose dalyse suregistruota per 800, bet kur pasaulyje pasirodžiusių, Čiurlionio garsinių įrašų.

Prof. dr. Karolis Rimtautas Kašponis, straipsnį pavadinęs „M. K. Čiurlionio choro muzika“, rašo apie J. Petronį ir jo leidyklą, kuri, Čiurlionio 125-tąją gimimo sukaktį pažymėjusi, išleisdama visus žinomus Čiurlionio kūrinius chorui.

J. Petronis, prieš pusšimtį metų pradėjęs spausdinti Čiurlionio kūrinius chorams, gražiai paminėjęs ir savo beveik 90-tą, amžiaus sukaktį.

Straipsnyje autorius paminėjęs Čiurlionio kūrinių sudarytojus, rengėjus, redaktorus. Išskirtinai rašo apie R. Misiukaitį, jam daugiausia pasidėkavus, tuos kūrinius redagujant.

Kazys Skaisgirys plačiai pažvelgia į Bernardo Brazdžio poeziją, kuri buvusi panaudota muzikos kūriniams. Visa tai sugrupuota pagal skyrius: kantatos, dainos ir giesmės chorams, kūrinių solo balsui ir kūrinių vaikams. Straipsnis pajavirintas natų pavyzdžiais.

Pokalbio pasiklausyti su

nujų lietuvių kalbos paminklų ir tarmių. Tarmių medžiaga daugiausia buvo renkama iš visų spausdintų ir nespausdintų dialektologinių darbų — tarmių, diplominių ir kursinių Vilniaus universiteto studentų darbų, kurių ypač nemaža parašyta tarybiniais laikais. Buvo peržiūrėti visi autoriui žinomi tarmių tekstai, šėdi didžiojo *Lietuvių kalbos žodyno* tomai, atskirais atvejais naudoti ir jo kartoteka, saugojama Lietuvos TSR MA Lietuvių kalbos ir literatūros institute, K. Miuldenbacho ir J. Endzelyno latvių kalbos žodynu. Ypač įdomios medžiagos autorių rado, skaitydamas tarminius tekstus. Atskiriems klausimams buvo bandoma medžiagos pasirinkti ir anketų keliu.

Autorius nuosirdžiai dėkoja visiems, padėjusiems tobulinti šį darbą.

1966.09.10., Vilnius
J. Kazlauskas, *Lietuvių kalbos istorinė gramatika*

žymiaja pianiste iš Lietuvos, dabar gyvenančia Paryžiuje, Mūza Rubackytė kvietia dr. Loreta Venclauskienę. Nors pasikalbėjimas padarytas senokai (1988 m. birželio mėn.) įdomus ir savo vertės nenustoją. Ypač patriotiškai skamba M. Rubackytės atsakymas į klausimą, kaip ji suvokianti Lietuvą, gyvenama svetur? Mūza atsakė: „Lietuva yra mano tėvynė, Lietuva yra mano žemė, Lietuvoje yra mano šaknys... visos mano gyvenimo pamatuotos Lietuva ir praeityje, ir dabar, ir ateityje...“

85-to gimtadienio ir 60-ties vedybinio gimtadienio sukaktis šventinis operos solistas Algirdas Brazis, užkalbintas Fausto Stroliaus, pateikia išsamius atsakymus. Atsakymai pajavirinti net 13 nuotraukų iš A. Brazio gyvenimo.

Prof. dr. Leonardą Šimutį, sulaukusį 80-ties metų kalbina Kazys Skaisgirys. Į devynis K. Skaisgirio klausimus juba lietas L. Šimutis pateikia gerai apgalvotus, įdomius atsakymus.

Faustas Strolia aptaria praėjusiais metais Vlado Jakubeno draugijos Lietuvos skryniaus rūpestiu, Irenos Skomskienės sudarytą ir parengtą dokumentinę knygą: *Kompozitorius, pianistas, kritikas, publicistas, pedagogas Vladas Jakubenas*. Patraukliai atrandama knyga išleidusi J. Petronio leidykla.

K. R. Kašponis pristato Boloslovo Zubricko knygą *Pasaulio lietuvių chorvedžiai*, kurioje įtrauktos arti 900 lietuvių chorų vadovų biografijos ir autobiografijos.

Šv. Antano parapijos Detrote chorui šventiant 20-tą sukaktį, apie to choro našią veiklą ir jo uolų vadovą muz. Stasį Slizį išsamiai informuoja Regina Juškaite-Švobienė.

Theresa Strolia prisimena balandžio 19 d. Čikagoje suruoštą Lietuvos Vycių choro

pokylį, kuriame buvę apzvelgtas to choro nueitas 40-ties metų kelias.

Maždaug po puslapį viena ar kita proga paminėta: Stasys Baras, Ricardas Sokas, Alvydas Vasaitis, Margarita Mornkienė, dr. Aldona Kanaukaitė-Naudžiuvienė, Vytautas Radzius, Laimutė Stepaitienė, Bronius Kazėnas, Roma Mastienė.

Pasveikinti šventiantieji brandaus amžiaus sukaktis, o taip pat atsiveikinti su tais, kurie jau į Anapilį iškeliauja.

Žurnale yra ir muzikinė (Lietuvos, JAV ir Kanados) kronika. Ją sudarė Stasys Slizys.

Muzikos žinios visuomet atkeliauja su natų priedu. Šį kartą dvi (žodžiai ir muzika) Dariaus Slavinsko dainos — „Zydek“ bei „Ramunėlė“, ir Ricardas Soko (žodž. P. Vaičiūno) giesmės „Kaledų naktį“ ir liturginė malda „Dangaus šviesa“.

Šiaurės Amerikos Lietuvių muzikos sąjungos kartą metuose išeinanti žurnalas *Muzikos žinios* redaguoja Kazys Skaisgirys ir Stasys Slizys. Spausdinti darbai atliko *Draugo* spaustuve Čikagoje.

Muzikos žinios galima įsigyti, pasiuntus 5 dolerių čekį žurnalo administratoriui adresu: Antanas Giedraitis 7310 S. California Ave., Chicago, IL 60629.

P. Palys

Tarp eilėraščių — baleto libretas

Jau trečią poezijos knygą išleides, neseniai į Rašytojų sąjungos narius priimtas, vilnietis Jonas Jackevičius pasirodo su nauja poezijos knyga *Ženklai vertikalioji šešėliuose* (išleido „Diemedžio“ leidykla). Rinkinio eilėraščiųose atsispindi amžių sandūrų nerimas, autoriaus pasaulejauta, išreiškiama kontrastingais šriftais, pabrėžiant būsenos dramatiškumą. Savo poeziją autorius perteikia „aukštųjų bokštų“ šešėlyje, toje pat knygoje pateikdamas ir choreografinio spektaklio „Viršūnių spindesys“ libretą, skirtą M. K. Čiurlionii atminti. Eilėraščių knygoje pateiktas baleto poetinio libretu rinkinys išsiskiria iš kitų pastaraisiais metais Lietuvoje išleistų poezijos leidinių.

Choreografinio spektaklio libretą, jo idėją, M. K. Čiurlionį, kaip genijų, amžinųjų vertybių ieškotoją, nusako šio kūrinio prologas. „Žmonėse — kaip ir gamtoje: chaosas ir harmonija, šviesa ir tamsa egzistuoja greta, — rašoma prologe — Margai ir keistai šiuolaikinei miniai šviečia ne zvaigždės, o dangoraižiai žiburiai. Šiuolaikinis viršūnių šturmas — tai veržimasis į tariamą gerovę, kur vyrauja prievarta, malonumų kultas. Kada juodajame danguje minia išvysta dangaus šviesulių ir kometų atšvaistus, jie gaudina kaip lemties nuojauta. Netikrumas, katastrofos bai-

mė — naujų laikų brožuai. Librete rasime kai kurių M. K. Čiurlionio vizijų parafrazes, bet ne citatas. Siekiama pabrėžti, akcentuoti Čiurlionii būdingą menininko paskirties supratimą, kurį Lietuvos genijus alegoriškai perfravavo imperatyvu „žvalgytis nuo aukštų bokštų“.

Libretas veda į tokį choreografinį spektaklį, kuriame muzika, šokis ir spalva įprasmina genijaus egzistenciją. Pagrindinis veikėjas — Genijus — kūrėjas, transformuojantis į įprastinę pasaulio viziją ir sukuriantis savąjį — „aukštųjų bokštų“ pasaulį. Kūrėjo antipodas — Juodasis Genijus, pasirodantis košmarų ir beprotybės scenose. Tarp veikėjų — Jūratė — žemiškosios ir idealiosios meilės tapatybė, mitologizuotas vaidinys, pasirodantis fantazijos jūros tema.

Pagal J. Jackevičiaus libretą, jau anksčiau Vilniaus Operos ir Baleto teatre galvota pastatyti baleta. Žinomas baletmeisteris Elegijus Bukaitis nupiešė ir kai kurios choreografinės eskizus. Deja, kol kas M. K. Čiurlionii skirtas baletas dėl lėšų stygiaus ir kitų priežasčių liko nepastatytas. Tiekėjimas, kad poezijos knygoje išspausdintas libretas neleistų nurimti būsimiems choreografams — šio veikalo statytojams.

Algimantas A. Naujokaitis